

AVOIMEN YLIOPISTON FOORUMIN LAUSUNTO ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI YLIOPISTOLAIN JA AMMATTIKORKEAKOULULAIN MUUTTAMISESTA

Viite: Lausuntopyyntö OKM/35/010/2018

Avoimen yliopiston foorumi (www.avoimenfoorumi.fi) on yliopistojen yhteistyöverkosto, joka katsoo tarpeelliseksi antaa lausunnon toimintaansa läheisesti koskevasta lakiesityksestä, vaikka lausuntoa ei tällä kertaa ole varsinaisesti pyydettykään.

Talouden kasvu ja koheneva työllisyys sekä pienenevät ikäluokat yhdessä globaalien muutosten kanssa lisäävät osaavan työvoiman tarvetta. Yksilöiden näkökulmasta samat ilmiöt aiheuttavat tarvetta osaamisen jatkuvalle kehittämiselle. Suomen keskeisissä vertailumaissa ja kehittyvissä talouksissa koulutustaso on nousussa. Tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan lisää osajia ja korkealaatuista korkeakoulutusta, tutkimusta ja innovaatio toimintaa sekä vahvaa kansainvälistymistä ja kytkeytymistä muualla tuotettuun uuteen tietoon.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 asettaa tavoitteiston korkeakoulujen kehittämiselle ja Suomen osaamis- ja koulutustason nostamiselle. Tavoitteena on, että vuonna 2030 vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaisi korkeakoulututkinnon, jatkuva oppiminen olisi mahdollista elämän eri tilanteissa ja korkeakoulujen koulutustarjonta olisi joustavasti eri käyttäjäryhmien hyödynnettävissä. Lisäksi korkeakoulujen kansainvälistymisen ja kytkeytymisen globaaleihin verkostoihin katsotaan vahvistavan korkeakoulujen laatua sekä Suomen vetovoimaa ja kilpailukykyä.

Tehdyn lakiesityksen tavoitteena on vastata osaavan työvoiman saatavuustarpeisiin sekä kasvattaa korkeakoulututkinnon suorittavien osuutta parantamalla jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ja helpottamalla korkeakoulutukseen pääsyä. Esitys liittyy edellä mainittuun korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030 toimeenpanoon.

2 §. Tehtävät. Yliopistoilla on nykyäänkin lakiin kirjattu velvoite edistää elinikäistä oppimista. Pykälän 1 momentissa tätä velvoitetta terävöitettäisiin ja korostettaisiin siten, että yliopistojen tulisi tehtäviään hoitaessaan tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.

Pykälä 2§ liittyy jatkuvan oppimisen tarpeisiin kehitetyn koulutustarjonnan lisäämiseen ja monipuolistamiseen. Tällaista toimintaa edustavat avoimet yliopisto-opinnot ja täydennyskoulutus.

Avoimet yliopisto-opinnot ovat yksi tapa Suomen osaamis- ja koulutustason nostamiseen. Avoimessa yliopisto-opetuksessa opiskelee vuosittain n. 80 000 opiskelijaa. Avoimen yliopisto-opetuksen tavoitteena on edistää koulutuksellista tasa-arvoa, korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja alueellista tasa-arvoa sekä elinikäistä oppimista. Avoimena yliopisto-opintoina voidaan suorittaa yliopistotutkintojen osia joustavasti esimerkiksi työn ohella tai vapaa-aikana. Opiskelijoiden merkittävä motiivi avoimiin yliopisto-opintoihin on työelämässä tarvittavan osaamisen täydentäminen. Avoimen yliopistokoulutuksen tarjonta painottuu tutkintokoulutuksen alkuvaiheen opintoihin.

Katsomme, että avoimena yliopisto-opintoina voitaisiin tarjota nykyistä enemmän syventäviä opintoja sekä osia jatko-opinnoista. Tämä lisäisi mahdollisuutta avointen yliopisto-opintojen hyödyntämiseen osaamisen

täydentämissä ja päivittämisessä nykyistä paremmin. Myös tarjonnan volyymia on mahdollista kasvattaa nykyisestä edellyttäen, että valmistelussa oleva rahoitusmalli kannustaa yliopistoja toiminnan järjestämiseen.

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne* Pykälän 1 momentin sanamuotoa selvennetäisiin täydennyskoulutuksen tarjoamisen osalta, jotta olisi yksiselitteistä, että myös tutkinnon osia sisältävää koulutusta voi tarjota täydennyskoulutuksena samoin edellytyksin kuin muutakin täydennyskoulutusta.

Täydennyskoulutus voi esityksen mukaan koostua myös tutkintokoulutuksen sisällöistä tai se voi muutoin tukea korkeakoulujen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Kuitenkin täydennyskoulutus on yliopistojen harjoittamaa liiketoimintaa, joka ei saa hinnoittelultaan tai muutoin vääristää kilpailua ja jota ei ole sallittua tukea korkeakoulun julkiseen tehtävään annettavalla julkisella rahoituksella. Tutkinnonosia täydennyskoulutuksena tarjottaessa voi olla vaikea erottaa julkisen rahoituksen osuutta tuotteesta, koska sen tuotekehitys on tehty perusrahoituksella osana tutkintokoulutusta. Tämä saattaa vääristää kilpailua.

Koska esityksessä selkeästi halutaan avata avoimen yliopisto-opetuksen toimintakenttä (tutkinnonosien tarjoaminen) täydennyskoulutukselle ja sen liiketaloudelliselle hinnoittelulle, olisi olennaista samassa yhteydessä määritellä, mikä ero (hinnoittelun lisäksi) avoimissa yliopisto-opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa on lakimuutoksen jälkeen. Koulutusjärjestelmän toimivuuden kannalta eri koulutusmuodoilla tulisi olla selkeästi hahmotettu tehtävä ja sen toteuttamista tukeva säädöspohja ja rahoitusapparaatti.

Avoimen yliopisto-opetuksen tunnustettu julkinen perustehtävä *edistää koulutuksellista tasa-arvoa, korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja alueellista tasa-arvoa sekä elinikäistä oppimista* on lähtökohtaisesti laajempi kuin vain työelämässä tarvittavan osaamisen täydentäminen. Lakimuutos sisältää siis myös riskin avoimen yliopisto-opetuksen perustehtävän rapautumiselle, mikäli tutkinnonosat siirtyvät enenevässä määrin liiketaloudellisesti hinnoitelluksi täydennyskoulutukseksi.

Esityksen aineistosta on havaittavissa, että korkeakoulujen täydennyskoulutuksen tarjonta ja osallistujamäärät ovat volyymiltään pieniä suhteessa työelämässä olevien osaamisen täydennystarpeisiin. Yhtenä syynä voidaan todeta, että täydennyskoulutuksen järjestämisen muodot eivät aina vastaa työssäkäyvän väestön osallistumismahdollisuuksia. Toisena syynä lienevät osallistujien ja työnantajien vaihtelevat mahdollisuudet ja sitoutuminen kustannusten kattamiseen. Tutkinnonosia on toistaiseksi tarjottu vähän liiketaloudellisesti hinnoiteltuna täydennyskoulutuksena, vaikkei siihen ole ollut lakisääteistä estettä. Räätelöimättömiä tutkinnonosia ei ole ilmeisesti vielä mielletty kilpailukykyisiksi tuotteiksi täydennyskoulutusmarkkinoilla. Toisaalta mm. ”Työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus (AVOT) – hankkeessa osoitettiin, että aktiivisella tiedotuksella, markkinoinnilla ja työelämäyhteistyöllä voidaan jo nykyisellään avoimen korkeakoulun laajasta tutkinnon osien tarjonnasta löytää työelämätarpeisiin vastaavaa koulutustarjontaa ja luoda tarvittaessa korkeakouluyhteistyössä tarveperustaisia osaamiskokonaisuuksia.

36 a §. *Yhteishaku ja erillisvalinnat.* Momentin 4 kohdan mukaan erillisvalintaa voitaisiin käyttää otettaessa siirto-opiskelijoita ja 5 kohdan mukaan otettaessa opiskelijoita avoimessa korkeakouluopetuksessa suoritettujen opintojen perusteella (ns. avoimen väylä), kuten nykyisinkin

Ehdotuksella joustavoitetaan korkeakoulutukseen hakeutumista. Pidämme kannatettavana, että korkeakoulujen yhteishaun ja erillisvalinnan käyttöaloja selvennetään ja lakeihin ehdotetaan lisättäviksi säännökset joustavammista hakumenettelyistä erillisvalinnoissa. Lisäksi osana paikkojen tehokkaampaa kohdentamista voidaan vähentää tutkintokoulutuksen kysyntää ohjaamalla korkeakouluissa jo opiskelevia tai opiskelleita hakeutumaan muuhun kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Avoimen yliopiston väylän hyödyntäminen ja erillisvalintojen joustava käyttäminen keventää yliopistojen hallinnollista työtä. Kuitenkin mahdollisuus päästä tutkinto-opiskelijaksi avoimen yliopiston väylän perusteella on ollut kapea ja opiskelijan kannalta vaikeasti ennakoitavissa. Ongelman ratkaisemiseksi on käynnistetty OKM:n korkeakoulutuksen kehittämishanke *Toinen reitti yliopistoon*.

Jukka Lerkkänen

Avoimen yliopiston foorumin puheenjohtaja